

د توکل حقيقت

Ketabton.com

د توکل حقيقت
ژباړن: محمد هاشم شاهين

د توکل حق قت

لیکوال: مفتي محمد تقی عثمانی

ژباړن: محمد هاشم شاهین

بسم الله الرحمن الرحيم

د توکل حقیقت

تر خطبي وروسته ...

عن سعيد بن المسيّب رح ان سلمان و عبدالله بن سلام رضی الله عنهما التقيا فقال احدهما لصاحبه ان لقيت ربك قبلی..... واعلمني مالقيت وان لقيته قبلک لقيتک و اخبرتك فتوفی احدهما ولقی صاحبه فی المنام فقال له توکل و أَبْشِرْ فَإِنِّي لَم اَر م ثل التوکل قال ذالک ثلث مَرَّارٌ.

دا يوه واقعہ ده چي حضرت سعيد بن المسيب رحمه الله بيان کړي ده. حضرت سعيد بن المسيّب رحمه الله د لوري درجي د تابعينو، اولياء کرامو او محدثينو له جملې نه ا و د حضرت ابوهريره رضی الله عنه له خاصو شاگردانو نه دی. دی وايي چي حضرت سلمان فارسي رضی الله عنه او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه يو وخت سره وليد ل، دغه دواړه صحابه رضی الله عنه پخوا اهل کتاب ول. حضرت سلمان فارسي رضی الله

عنه په پیل کې خو نصراني پاته شوی وو او بیا ئې يهودیت هم منلی وو او بالآخر الله تعالی د اسلام توفیق ورپه برخه کړ. او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه په پیل کې يهودي وو، د يهودانو سردار بلل کېده او بیا الله تعالی د اسلام توفیق ورپه برخه کړ. اوس دواړو مشرانو په خپل دغه لیدنه کې د یو بل سره وعده وکړه؛ ی وه بل ته وویل که ته تر ما مخکې وفات شوی نو ما ته به په خوب کې راځي او راته وایي به چې له تا سره څه تېر شول او که زه تر تا مخکې انتقال شوم نو زه به تا ته په خوب کې راحم او درته وایم به چې زما سره څه تېر شول او هلته مي څه شی ولیدل؟!!!

الله تعالی جلّ جلاله عزتونه خوندي کوي:

هسي خو دا د انسان په اختیار کې نه ده چې هغه په خپل خوښه د بل چا په خوب کې هغه ته ورشي خو د الله تعالی جلّ جلاله ځینې نېک بندگان داسې وي چې کله دوی د الله تعالی جلّ جلاله په یقین د کوم کار اراده کوي نو الله تعالی جلّ جلاله د دوی د عزت په ساتلو سره د دوی خبره رښتیا کوي. لکه په یو حدیث کې چې راځي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

رب اشعث اغیر مدفوع بالابواب لو اقسام علی الله لابره

مفهوم: ځینې خلک ظاهراً ډېر پرېشان حال او په مصیبت کې وي او خلک دوی له خپلو دروازو نه په زور شري. که دوی د الله جلّ جلاله په باور قسم وکړي نو الله تعالی هغه پوره کوي.

خو چې کله نا کله د الله بندگان د داسې خبرې قسم وکړي چې د دوی په واک کې نه وي خو الله تعالی جلّ جلاله ته د دوی خاطر دومره گران وي چې د دوی له خولې نه وتلي خبره الله تعالی پوره کوي. حضور صلی الله علیه وسلم دا حدیث هغه وخت فرمایلي وو چې کله د دوو ښځو تر منځ جگړه پیل شوه او یوې د هغې بلي ښځې غ اېښ ور مات کړ. دا قضیه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کې وړاندې شوه. ل که څرنگه چې هغه وخت د قصاص قانون نازل شوی وو نو ځکه هم حضور ص

د قصاص فيصله واوروله. اوس هغه ښځه چې د غاښ قصاص تري اخيستل کېد
ه د هغې يوه دوست چې د حضرت انس رضی الله عنه اکا هم وو، موجود وو، د هغه ل
ه خولې نه ووتل:

لا والله لا تكسر ثنيتها يا رسول الله صلى الله عليه وسلم

مفهوم: اې د الله رسوله! زه قسم کوم چې د دې غاښ به نه ماتول کيږي.

اوس نو الله تعالى داسې وکړه چې هغې مظلومي ښځې عرض وکړ چې اې رسو
ل الله صلى الله عليه وسلم! که څه هم زه د دې ښځې د غاښ ماتولو حق لرم خو الله تعالى
ما ته دا اختيار هم راکړی چې زه دا وبخښم. کېدای شي الله تعالى ما په آخرت ک
ي د همدې په بدل کې وبخښي. داسې نو د هغې ښځې غاښ له ماتېدلو وژغورل
شو. پر دې موقع حضور صلى الله عليه وسلم پورته ياد شوی حديث ووايه.

د آخرت حالات نور نشي معلومېدلای

خير! د دغو دواړو صحابه وو نه يو مخکې وفات شو نو دوهم د دې خبرې په ان
تظار شو چې هغه به په خوب کې راشي او ده ته به د هغه ځای حالات ووايي. ه
غه هم په خوب کې ورته راغی، اوس د ده گمان وو چې هغه به ده ته د هغه ځا
ي حالات او کيفيات بيان کړي خو الله تعالى جل جلاله هغه عالم په داسې يوه راز دا
ره پرده کې پټ کړی دی چې هيڅوک د هيڅ کومې لارې نه نشي ترې خبرېدلای
ی. بس کوم علم چې الله تعالى ورکړی تر هغه د وړاندې تللو مجال هيچا ته نشته

د دې ځای حالات د ليدلو دي، د ويلو نه:

ما د خپل والد صاحب نه يوه واقعه واورېدله چې يو بزرگ ته چا وويل چې موږ
چې تر مرگ وروسته کوم حالات بيانوو نو يوازي په تصور کولو سره خو د هغ
وی په تفصيل نشو پوهېدلای، نو تاسې يو داسې چل را وښياست چې د هغه په و
اسطه موږ د ټولو تفصيلاتو نه ښه خبر شو. هغه بزرگ وويل ښه! زه ئې تا ته د
ويلو هڅه کوم. ته داسې وکړه چې کله زه مړ شم زما تر څنگ يو قلم او کاغذ هم

راسره کښېږده، تر مرگ څو ورځي وروسته مي قبر ته راشه نو هلته به د کاغذ يوه وړه ټوټه ومومي، پر دې ورقي باندي به مي د هغه ځای حالات ليکلي وي. د دې شخص همداسي وکړه او څو ورځي وروسته چي د هغه قبر ته ورسېدو نو وږ عتاً ئي هلته يو کاغذ وليدو، دلته نو دا شخص په ډېره خوښۍ او ذوق سره ورمخ ته شو چي د دې کاغذ په ذريعه به د هغه ځای له حالاتو نه خبر شي، کوم وخت چي ده کاغذ پرانيستو نو وئې ليدل چي پر کاغذ ليکلي وو چي د دې ځای حالات د ليدلو دي د ويلو نه دي. او د دې عالم حالات چي مخي وي په همدې کي حکم ت شته، که چيري کوم وخت د آخرت حالات څرگند شي نو انسان به د دنيا هيڅ کار ونکړای شي. نو ځکه هم په رواياتو کي راځي چي په قبر کي کله عذاب تر سره کيږي نو کله کله ئي حيوانات هم ږغونه اوري خو انسانان دا آوازونه نشي اورېدلای، دا ځکه چي که چيري انسانان دا آوازونه واورې نو د دنيا بل کار نشي ترسره کولای.

په آخرت کي د توکل اهميت

په هر صورت! کوم صحابي چي په خوب کي راغی هغه ده ته د عالم برزخ حالات بيان نکړل اما يوه داسي جمله ئي ورته تکرار کړه چي زموږ او ستاسي د عالم سره اړيکه لري، هغه وويل؛ زه چي دلته تر راتللو وروسته کوم شی ډېر په شدت سره احساسوم هغه توکل دی، که تاسي پر الله باور وکړ نو بيا زېږی واورئ چي د دې پايله ډېره ښه ده، ځکه دې نړۍ ته تر راتللو وروسته ما تر توکل پ رته بل کوم صفت داسي ونه ليدو چي د انسان درجي دي اوچتي کړي.

د توکل معنی:

د توکل لفظي ژباړه د "باور کولو" او اصطلاحي ژباړه پر "الله د باور کولو" ده . يعني په دې کائناتو کي ترسره کېدونکي ټول افعال د الله تعالی په خوښي، قدرت او حکمت ترسره کيږي. او توکل په حقيقت کي د توحيد يوه لازمي برخه ده، ځکه توحيد يوازي په ژبه د کلمه طيبي ويلو ته نه ويل کيږي بلکي د توحيد مفهوم م ډېر ستر دی. نو چي کله مو "لا اله الا الله" وويل نو د هغې حتمي غوښتنه دا ده ه چي په دې کائناتو کي نه د عبادت لائق او نه کوم د ميني لائق، په دې کائناتو

کي نه د چا سره قدرت او نه وسعت، په دې کائناتو کي ترسره کېدونکي ټول ت صرفات يوازي د الله تعالی جَلَّ جلاله په خوښه ترسره کيږي. د کوم بزرگ مقوله ده چي "توحيد خدا، خدا را واحد دیدن است نه که واحد گفتن" يعني په حقيقت کي تو حيد د الله تعالی جَلَّ جلاله واحد ليدلو نوم دی نه د جَلَّ جلاله واحد بللو. مطلب دا چي يواز ي په ژبه تکرارول کافي نه دي بلکي د الله جَلَّ جلاله په ورکړل شوې سترگه دي و گوري چي په دې کائناتو کي چي څه ترسره کيږي هغه د الله په خوښه ترسره ک يږي. همدې ته توحيد ويل کيږي او د همدې يوه لازمي غوښتنه توکل هم دی، ال له تعالی جَلَّ جلاله که څه هم اسباب پيدا کړي خو هغه ټول اسباب په خپل ذات کي ک وم حقيقت نلري، په دغو ټولو اسبابو کي قوت پيدا کوونکی ذات د الله تبارک و تع الی واحد او لاشريک ذات دی، همدې ته توکل ويل کيږي. اوس د توکل معنی دا شوه چي پر اسبابو نه بلکي پر الله تعالی باور ساتل، که څه هم شريعت موږ ته د اسبابو د اختيارولو حکم کړی، خو انسان دي د اسبابو په اختيارولو سره دا فکر و کړي چي د دغو اسبابو په خپل ذات کي څه کمال نشته بلکي په هغوی کي قوت ا پښودونکی ذات کوم بل دی، نو اصلي رجوع بايد د همهغه ذات په لور وشي.

د توکل صحيح مفهوم

د مثال په ډول؛ که کوم سړی د ناروغۍ سره لاس و گرېوان شي. اوس نو د نار وغي درملنه کول خو د نبي کریم صلی الله عليه وسلم سنت هم دی خو د يو مسلمان په دو ا(درمل) خوړلو کي بايد د يو کافر سره څه امتياز په برخه وي، ځکه کافر چي پر الله جَلَّ جلاله ايمان نلري د هغه ټول باور پر همدې درملو دی خو يو مسلمان چي کله کوم درمل خوري نو هغه پوهيږي چي دا درمل کوم اصل نلري، په دې درم لو کي دا تاثير اېښودونکی کوم بل ذات دی او همدا "توکل" بلل کيږي. خو دا خ بره هم د فکر وړ ده چي که څه هم دا اعتقاد د مسلمان په زړه کي ځای لري خو د عمل په وخت د هغه پام ورته نه وي. ځکه چي کله ئي د عمل په وخت ورته پا م وي نو هغه وخت به د توکل صحيح مفهوم ترلاسه شي. او الله تعالی جَلَّ جلاله د دې خبري مشاهده هم راکوي چي اسباب انسان دوکه کوي. د مثال په توگه يو درمل يو ځل د کومي ناروغۍ په درملنه کي ډېره مؤثره ثابته شي خو په دوهم ځل همه غه دوا په همهغه ناروغۍ کي هيڅ نتيجه نه ورکوي.

درمل هم د تاثیر اجازه غواړي

زموږ يو بزرگ ډاکټر صغیر احمد هاشمي صاحب وو چي دئ زما د والد صاحب ب قدس الله سره مخصوص معالج او ډېر تجربه کار ډاکټر وو. يوه ورځ مي د هغه دا خبره واورېدله چي زما د ټول عمر تجربه دا ده چي درمل چي کله د مری ض ستوني ته کښته کيږي نو د "الله تعالی" نه پوښتنه کوي چي آیا تاثیر وکړم؟! گټه او که تاوان؟! بیا چي کومه اشاره ورته وشي د همهغه اشارې مطابق هغه د رمل کار کوي. همدې بزرگ به کله کله راته ویل چي زه یو وخت د لاهور د گنگا رام روغتون رئیس وم، یوه شپه چي کله روغتون ته ولاړم نو هلته مي د را تللو په وخت موجود نوکري والو نرسانو ته ویل چي د شپږم نمبر کټ چي کوم نا روغ دئ پر هغه ما ټول تدابیر وکارول، اوس نو د ده د ژوند تمه نشته، بس د یو ه یا دوو ساعتونو مېلمه دئ. چي کله مړ شي وړتاء ئې خبر کړئ او د ۱۲-دولس م کټ چي کوم ناروغ دئ هغه اوس روغ شوی، سهار دی رخصت کړئ ځکه زه ممکن وځنډېږم. چي کله په سبا ورځ روغتون ته ولاړم نو خبر شوم چي د شپږم نمبر کټ ناروغ خو جوړ شوی او کور ته تللی او د ۱۲-دولسم نمبر کټ ناروغ مړ شوی. نو معلومه شوه چي دارو د خپل تاثیر تر ښکاره کولو مخکي له الله تعالی نه اجازه اخلي او بیا خپل اثر ښکاره کوي.

توکل د دې شي نوم نه دئ

ځيني خلک داسي گمان کوي چي توکل د دې شي نوم دئ چي انسان دي د تدبیر کولو پرته لاس پر لاس کښېني، ښه غوږ شئ چي توکل هيڅ کله دې ته نه وايي. لکه یو صحابي رضی الله عنه چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه وپوښتل چي زه خپل او ښان مالچر ته د څرولو لپاره بیايم نو آیا د لمونځ کولو پر وخت دوی وټرم او که ئې همداسي آزاد پرېږدم او پر الله تعالی توکل وکړم؟! نو رسول الله صلی الله علیه وسلم و فرمایل چي لومړی دي د اوبسانو پښې په رسی وټره او بیا توکل وکړه يعني د اس بابو تر اختیارولو وروسته توکل وکړه.

زموږ مثال

زما والد صاحب رحمہ اللہ به د تمثيل په توگه را ته ويل چي يو كليوال هندو وو، کوم وخت چي په هند کي نويو اور گادو فعاليت پيل کړ نو ده وليدل چي مکمل بنا ر خپله را روان وي، دی ډېر حيران شو چي دا څه چل دی؟ ده په ډېر حيرت س ره خلک وپوښتل چي دا څنگه خپله حرکت کوي. چا ورته وويل چي وروره! دا اورگادی خپله نه ځي بلکي چي کله محافظ زرغونه ټوټه ورته وښوروي نو حر کت پيل کړي، نو ځکه هم د اورگادي اصل چلونکی زرغون بيرغ دی. ده د دې خبري تر اورېدلو وروسته زرغون بيرغ ډېر معزز وباله او د هغه تعظيم ئې پيل کړ. خلکو وپوښته چي دا څه کوي؟! ده ورته وويل چي دا زرغون بيرغ ډېر زو رور دی چي دومره ستر اورگادی چلوي. خلکو ورته وويل نه دا خو اصلاً د مح افظ د هغه لاس کمال دی چي دا بيرغ ئې ورباندي نيولی وي. نو ځکه هم اصل شی محافظ دی، زرغون بيرغ هيڅ کمال نلري. دی هم سمدستي د محافظ خوا ته ورغی او د هغه تعريف ئې پيل کړ چي ته خو ډېر زور ور سړی ئې؛ چي دا او رگادی ستا په قوت سره ځي. محافظ ورته وويل چي زه هومره زور ور هم نه يم لکه د اور گادی چلوونکی(ډرائيور) چي هغه تر ټولو وړاندي ناست وي. هغه او ر گادی چلوي، دا سړی د ډرائيور خوا ته ورغی چي ته خو ډېر طاقت ور سړی ئې چي دا دومره ستر اورگادی چلوي. هغه ورته کړه چي نه وروره! زه خو هی څ هم نه يم، زه فقط دا څو پرزي ښوروم، د همدغو پرزو په واسطه اورگادی ح رکت کوي. بلکي پرزي هم خپله هيڅ نه دي د دوی تر شا خو د بخار(پخواني ماشينان د بخار په واسطه چلېدل) طاقت دی چي هغه چلوي. اوس نو كليوال بېجاره ډېر حيران پاته شو چي بالاخر دا اورگادی څوک چلوي؟! خو که د غور وفکر نظر موجود وای نو پوه شوی به وای چي په بخار کي هم هيڅ قوت نشته، په دې کي طاقت پيدا ک وونکي کوم بل ذات شته. زمور حالت دادی چي مور د دې كليوال په څېر؛ کله پر زرغون بيرغ باور کړی، کله پر موټروان او کله پر بخار، او تر ټولو وړاند ي چي کوم ستر قوت موجود دی د هغه خوا ته مو پام نه ور اوړي، چي له همد ي امله مور له توکل نه محروم پاته کيږو. توکل دا دی چي هر انسان په هر شي کي دا نظر ولري چي په دې کار کی هيڅ کمال نشته، په حقيقت کي الله تعالى دا کار ترسره کوي.

او د دې خبري د استحضار کولو لپاره شريعت څه احکام ورکړي دي، مثلاً په ق رآن کریم کي فرمايي:

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَائٍ إِنَّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا. إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ.

ژباړه: او پام کوه، د يو شي په باب هيڅکله دا مه وایه چې زه به سبا دا کار وکړم، (ته هيڅ نشي کولای) خو دا چې د الله اراده وشي (انشاءالله). سورة الکهف: ۲
۲۴/۳

د ان شاء الله ژباړه دا ده چې که د الله حکم او رضا حاصله شوه نو فلان کار کو.م.

نن خلکو د ان شاء الله ژباړه متضاد کړې ده او دا فکر ئې کړی چې د ان شاء الله نه مراد سُسته اراده هدف ده. حالانکه په حقیقت کې د ان شاء الله هدف دا دی چې په زړه کې د دې خبرې استحضر پیدا کړل شي چې هيڅ کار د الله تعالی جَلَّ جلاله د حکم پرته نشي ترسره کېدلای.

یوه قصه

حضرت تهانوي رحمه الله په خپل و عظمي یوه لطیفه لیکلې چې یو وخت یو کس پر لار روان وو چې خپل ملگری ئې ولیدو، ملگری ئې ترې وپوښتل چېرې روان ئې؟! ده ویل: وزه رانیسم. ملگری ئې ورته کړه: چې کله د کوم کار اراده کوې نو ان شاء الله وایه! ده ویل: د ان شاء الله څه ضرورت دی؟! پیسې مې په جیب کې پرته دي، وزه په بازار کې ده، حُم؛ رانیسم ئې او راحم. چې روان شو پر لا ر ئې چا جیب وواهه او د وزې رانیول ترې پاته شول. چې کله له بازاره راگرځېدو همغه ملگری په مخه ورغی، هغه ترې وپوښتل څه دي وکړل؟! ده وویل: زه ان شاء الله د وزې د رانیولو لپاره روان وم، نو ان شاء الله جیب مې پرې شو او ان شاء الله چې وزه مې رانه نیوله.

عرض مي دا کاوه چي د توکل تعليم حُکمه ورکول شوی چي انسان په دې فکر کي وي چي د الله تعالی د رضاء پرته هيڅ کار کول ممکن نه دي، او دا شی د ان شاء الله په ویلو تر لاسه کيږي. د همدې په سبب د انسان نظر له اسبابو نه اوږي او د مسبب خوا ته اوږي. تاسي خپله تحقيق وکړئ چي کله ناروغ شی نو ټول زور مو پر درملو يعني اسبابو باندې وي، حُکمه په دې درملو کي د تاثیر اچوونکي په لور رجوع د هر چا په زړه کي نه پيدا کيږي. نو چي کله هم درمل خورئ نو دا نيت وکړئ چي اې الله! دا درمل خو خورم ته تأثير هم پکې واچوه نو پر توک ل به عمل وشي. همداسي په تجارت او نورو کي هم همدا حکم دی.

د ځينو بزرگانو د توکل طريقه

پر دې ځای لږ نور تفصيل هم عرض کوم چي په اړه ئې په ذهنونو کي اکثراً تر دد موجود وي. ځينو بزرگانو د توکل دا طريقه غوره کړې چي هغوی د روزمره ژوند تېرولو لپاره کوم کاروبار نه دی کړی، مثلاً په خپل کور يا کوم ځنگل کي کښېنستي او کار ئې نه کاوه چي له دې امله به کله ډېره لوږه هم ورباندې راغله او کله بيا الله تعالی ورکړې هم وه او خپله د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه کي هم د ځينو صحابه وو همدا حالت وو. مثلاً اصحاب صفة چ چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه د علم د زدکړي لپاره پر صفې باندې ناست ول او هدف ئې يوازي د قال الله و قال الرسول صلى الله عليه وسلم زدکړه وه. اوس ظاهراً خو د دوی د گټي کوم صورت نه وو او دوی دلته حُکمه راغلي وو چي که الله تعالی جل جلاله راکړه خورو به ئې کنه نو صبر به کوو. بلکي په يوه حديث کي راځي چي د نبي کریم ص خو ا ته دوه وروڼه راتلل، يو ورور کاريگر، هنر مند او د مزدورۍ په واسطه گټه کوونکی وو، او دوهم ورور به اکثراً د رسول الله صلى الله عليه وسلم څنگ ته ناست وو او و احاديث به ئې اورېدل، دې کاريگر ورور يوه ورځ رسول الله ص ته شکايت وکړ چي اې د الله رسوله! زما دغه ورور هيڅ کار نه کوي، هر وخت ستاسي سره ناست وي نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل:

(لعلک ترزق به)

"پر ده اعتراض مه کوه څه خبر؟! چي الله به تا ته د ده له وجهي رزق درکوي.
"

يعني حضور صلى الله عليه وسلم پر دې توکل منع نه ده فرمايلي او همداسي دا سلسله تر اولياء کرامو او عظيمو صوفيانو پوري را نقل شوې ده، لکه څنگه چي د حضر ت شيخ عبدالقدوس گنگوهي رح په اړه مشهوره ده چي يو وخت د څو وخته مس لسل وړی پاته شو. يو چا د ډوډۍ په اړه ترې وپوښتل نو ده مثبت ځواب ورکړ چي هو! ديگونه روان دي يعني دلته لوړه تېره کړه او په جنت کي مزي وکړه. ن و ځکه هم کله کله دا فکر وکړم چي يو خوا ته د ژوند لپاره د کسبي تدبيرونو تر غوره کولو وروسته د توکل حکم دی او بلخوا بيا د ځينو بزرگانو دا معمول دی.

د اسبابو درې ډوله اقسام

نو ښه ئې ياد ساتئ! چي الله تعالى د دې دنيا هر کار په سبب پوري تړلی خو د ا سبابو درې اقسام دي.

داسي اسباب پرېښودل حرام دي

۱- هغه اسباب چي د هغوی نه عادتاً نتائج مرتب کيږي، مثلاً انسان وړی شي نو خوراک د لوړي ماتولو سبب دی، او خوراک داسي سبب دی چي د نتيجي وړبا ندي مرتب کېدل تقريباً يقيني دي، لکه تر ننه چي مو د يو غير معمولي انسان پر ته د نورو په اړه داسي نه دي اورېدلي چي ډوډۍ ئې وخورله خو لوړه ئې ختمه نشوه، د داسي اسبابو پرېښودل حرام دي. يعني که د يو چا مخ ته خواړه پراته و ي او دی وايي چي زه پر الله توکل کوم چي هغه مي لوړه ختموي او دا خواړه نه خوري نو ياد وساتئ که دا کس په همدې حالت کي مړ شو نو په حرام مرگ به م ړ شوی وي. ځکه دا ټول يعني د خوړو خورک فرض او واجب دی. همداسي د ا سلافو نه حتی له يوه نه هم د دې سبب پرې ښودل نه دي رانقل شوي.

د داسي اسبابو ترک کول ناجائز دي

۲- د اسبابو دوهم قسم هغه اسباب دي چي د هغوی کله کله نتائج مرتب کيږي او کله کله بيا نه، لکه د درملو مثال چي دئ هغوی کله گټه کوي او کله ئې بيا نکوي، دغو ته "ظني اسباب" ويل کيږي او د هغوی حکم دا دئ چي زموږ په څېر کم زور و خلکو لږه د داسي اسبابو پرېښودل هم جائز نه دي چي، د دغو اسبابو تر څ وره کولو وروسته بايد پر الله يقين وساتل شي خو ځينو خلکو ته چي الله تعالی د خپل ذات سره خصوصي تعلق او ارتباط ورپه برخه کړی دئ د هغوی لپاره د داسي اسبابو پرېښودل هم جائز دي، په داسي حال کي چي له الله تعالی نه په هيڅ حالت کي گټه نه وي. پر الله جل جلاله قوي ايمان لرونکي خلک کله نا کله داسي اسباب پرېږدي يعني چي خواږه او داسي نور موجود وي نو هغه نه پرېږدي خو د روزگار د ترلاسه کولو په معامله کي توکل کوي لکه خپله رسول الله صلی الله عليه وسلم چي، ځيني صحابه وو رضی الله عنه او ډېرو اسلافو همداسي کړي دي. که په چا کي د برداشت او صبر ماده قوي وي نو د هغه لپاره داسي کول جائز دي خو دا زموږ په څېر د کمزورو خلکو لپاره نه دئ ځکه په موږ کي قوت نشته. حتی که څو ک غواړي چي د دوی نقل وکړي لا به هم مړ شي، نو ځکه هم په دې کار کي د هغوی نقل کول هم مناسب نه دي.

پر توکل يوه واقعه

حکيم الامت حضرت اشرف علي تهانوي رحمه الله يوه قصه ليکلي چي يو شخص د خبره واورېدله چي د الله تعالی ځيني قوي بندگان پر الله توکل وکړي او کښېني، چي په نتيجه کي ئې الله تعالی حتماً نازوي. که څه هم څه ناوخته شي خو بيا هم په پراخۍ کي ژوند ورباندي تېريږي، نو دې فرد هم د داسي څه کولو اراده وکړه او ولاړی په ځنگل کي کښېنستی. اوس نو يوه، دوی حتی درې ورځي تېري شوي او لوړه ډيريزي خو بيا هم څوک نه راځي، نو ډول ډول خيالات ئې په زړه کي را وگرځېدل، خو چي کله درېيمه ورځ تېره شوه نو گوري چي يو کس دستر خوان ورسره را اخيستی، دئ ډېر خوښ شو چي کار جوړ شو، خو هغه کس چي کله رانږدې شو نو مخ ئې وړاوه او خوراک ئې پيل کړ، ده خو گمان کاوه چي ما ته ئې خواږه راوړي خو هغه مخ ترې وړاوه، يو لحظه خو ئې ورته کتل خو طاقت ئې ونشو او شا ئې وروگرځوله او ږغونه ئې پيل کړل تر څو هغه بل

کس د خپل موجودیت نه خبر کړي. هغه چي ئې کله ږغونه واورېدل نو ورته ئې کړه چي راسره راسره شریک شه، دئ هم ورغی او دسترخوان ته کښېناسته. وروسته بیا دې کس د یو چا سره ولیدل او هغه ته ئې وویل چي موږ خو اورېدل یو وو چي په توکل باندي الله تعالی له یوې نه یوې لاري انتظام برابروي نو زما تجربه خو دا ده چي داسي کيږي خو څه نا څه ږغونو ویستلو ته هم ضرورت پيدا کيږي. حضرت تهانوي رح فرمایي تر داسي توکل خو دا زر ځلي غوره ده چي انسان دي خپل په لاس مزدوري وکړي، وئې گټي او وئې خوري، او کوم توکل چي ږغ ته اړتیا لري نو د هغه توکل نه د الله پناه!

نو ځکه هم وایو چي زموږ غوندي کمزورو خلکو لپاره دا لار نده بلکي زموږ لپاره لار دا ده چي موږ اسباب غوره کړو، خو پر هغوی د کامل یقین پر ځای باید باور د الله جلّ جلاله پر ذات وي. چي نبي کریم ص په یوه حدیث کي داسي تعبیر کړې:

(اجملوا في الطلب وتوكلوا عليه)

"په اعتدال سره د یو شي لپاره هڅه وکړه او پر الله باور وکړه."

داسي اسباب د توکل خلاف/منافي دي

۳- د اسبابو درېیم قسم د وهمي ډوله اسبابو دئ، يعني انسان په دې هڅو کي وي چي فلانی زمکه به رانیسم، هغه خرڅوم او فلان ځای به رانیسم، بیا به هغه بل ځای رانیسم، يعني هر وخت خیالي پلانونه جوړوي نو دا شی د توکل په خلاف دئ. نو ځکه هم باید د یو شي په هڅو کي اعتدال موجود وي يعني دومره مشغولی ت او محبوبیت موجود نه وي چي د هغه پرته بل خوا ته ذهن لا ولاړ نشي.

د خبرو لنډیز دا دئ چي!

خلاصه دا چي اسباب ضرور غوره کړئ خو یو به په هغه کي محبوبیت نه وي او بل دا چي باور باید پر الله تعالی وي او د همهغه نه انسان غوښتنه وکړي، چي لار ئې نو دا ده چي کله کوم تدبیر سنجول کيږي نو د الله جلّ جلاله په لور رجوع و

شي چي اي الله! زه خو دا تدبير كوم خو د دي تدبير نتيجه راويستل ستا په اختيار كي دي. اي الله! دا کامياب کړه. دا غوښتنه رسول الله ص په دي مختصره جمله كي داسي فرمايلي ده:

(اللهم هذا الجهد وعليك التكلان)

"اي الله! دا زما هڅه ده خو باور مي يوازي پر تا دي."

تدبير چي هر ډول تدبير وي، يعني هغه كه د مأموريت په شكل كي كوم تدبير و ي او كه د تجارت، د علم د ترلاسه كولو او يا د مرض د درملني... په هر صور ت د دي دعاء په لوستلو سره د الله په لور رجوع وكړه، ان شاء الله چي د توكل شتمني به مو په برخه شي.

د رجوع الى الله عادت خپل كړئ

زموږ حضرت ډاكټر صاحب رحمه الله به فرمايل چي تاسي به كله هغه مجاهدي كوي چي پخوانيو بزرگانو كولي، نو ځكه تاسو ته وري وري لطيفي اوروم چي كه چيري عمل پرې وكړئ نو محروم به پاته نشئ. دا لطيفي همدا دي چي د الله تعالى په لور د رجوع كولو عادت په ځانونو كي پيدا كړئ، تر دي بريده كه چير ي له كور نه د كوم مقصد لپاره وتلي ياست او هلته د سواړي په واسطه تلل وي نو هغه اختيار كړئ خو په زړه كي دا خيال راوړئ چي اي الله! دا سواړي خو تا ماته راكړه نو اوس ئي همته د مقصد تر ځايه ورسوه! او ورسره د نبي كريم صلي الله عليه وسلم نه رانقل شوي دا دعاء هم لوله:

۱- سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

ژباړه: "هغه ذات پاك دي چي زموږ لپاره يې دغه (شيان) مسخر كړل، كه نه مو ږ د دوي تر كنترول لاندي راوستلو وس نه درلود؛ (سُورَةُ الزَّخْرُف: ۱۳)

۲- اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْاَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ

مفهوم: اي الله! زما د سفر ملگري ته ئي او زما تر شا زما د کورني، مال او اولاد ساتونکي هم ته ئي.

۳- اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْظَرِ وَ سُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْاَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ

مفهوم: اي الله! زه د سفر له سترياوو او د بد حالت له ليدلو او کورني، اهل و عيال ته له بدو ستنبډلو نه ستا ساتنه/پناه غواړم.

يعني د اسبابو اختيارول خوشته دي خو نظر پر الله دي.

توکل داسي غوره کوي

عرض مي دا وو چي د توکل په اړه حضرت عبدالله بن سلام رضي الله عنه فرمايي چي د الله تعاليٰ خوا ته تر تللو وروسته ما تر دي بل غوره عمل ونه ليدو، يعني د دې عمل په سبب چي څومره درجي اوچتي کيږي هغه د نورو اعمالو په واسطه نه ترسره کيږي. نو ځکه هم د دې عمل حصول زموږ له پاره ډېر ضروري دي چي بايد ئي تل تمرين جاري وساتو. زموږ حضرت تهانوي رحمه الله به فرمايل: "الحمد لله چي کله هم په دې عمل کي بد عهدي او بي قولې نه ترسره کيږي." چي کله کوم شخص د پوښتني لپاره راځي او وايي چي زه غواړم يوه پوښتنه درنه وکړم نو زه سمدستي په زړه کي د الله جل جلاله په لور رجوع کوم چي اي الله جل جلاله! خبر نه يم چي دي به کومه پوښتنه وکړي فلهاذا ده د پوښتني ځواب زما زړه ته واچوه! همدې ته توکل ويل کيږي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم په يوه حديث کي وفرمايل چي که په تاسي کي د چا د بوټو نو تسمه لا پرې شي نو له الله جل جلاله نه ئي وغواړئ!! دا ځکه چي موچي او پيس

ي ټول د ده د حکم تابع دي، تر څو چې د ده حکم ونشي ستاسي د بوټونو تسمه ل
ا نشي جوړېدلای. او د دې اندازه به تاسي ته د عمل پر وخت وشي چې دا څومر
ه عجيبه سرمايه ده. زموږ حضرت ډاکټر صاحب به فرمايل چې زه تاسي ته دا
خبري په يوه لمحہ کي بيانوم نو ځکه ئې مناسب قدر نشي کېدلای، چې کله ئې تم
رين وکړئ نو بيا به ئې له ارزښت نه خبر شئ.

د توکل يوه لازمي حصه دا هم ده چې په زړه کي چې د خير کوم کار را وگرځي
، هغه له الله تعالى نه حتماً وغواړه او بيا د الله جلّ جلاله پر فيصله خوښ هم اوسه. ه
مدې ته "رضاء بالقضاء" ويل کيږي. فلها چې کله د الله تعالى له لوري فيصله و
شي نو پر هغه د ډېر واويلا کولو ضرورت نشته، هو که د طبعي تحولاتو له مخ
ي د فيصلي د بدلون له امله څه درد و زحمت درته پيدا شي نو بيا هم څه خبره ن
ده.

د دې تر څنگ د قرآن کریم دا آيت هم تلاوت کوی:

أَفَوَضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

الله تعالى ج دي موږ ټولو ته پر دې د عمل کولو توفيق را په برخه کړي.

آمين

وَ آخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library